

Qüestions de puntuació (i II)

Josep Ruaix i Vinyet

(Continua del número anterior.)

[posar coma abans de la conjunció que enllaça dues oracions coordinades sintàcticament homogènies]

66) «Alguns us diuen que els cetacis són covards, i que no ataquen així com així; altres us diuen que és millor que no us en fieu» (notem com les oracions subordinades *que els cetacis són covards* i *que no ataquen així com així* són coordinades i sintàcticament homogènies, és a dir, amb la mateixa estructura gramatical; per tant, caldria suprimir-hi la coma).

[posar coma davant un sintagma que complementa el sintagma precedent]

67) «És una manera de passar l'existència que no es comprèn, sense una forta passió ni una certa vocació; és el mateix que passa amb el comunisme, amb l'astronomia i amb determinats ordes religiosos» (notem com el sintagma *sense una forta passió ni una certa vocació* complementa el verb precedent i es pronuncia normalment sense fer pausa entre l'un i l'altre; per tant, s'hi hauria de treure la coma subratllada).

68) «Avui dia és impossible xuclar un brot de fonoll i contemplar les estrelles, sense que la gent us prengui per un pur anacronisme» (cas anàleg a l'anterior, *mutatis mutandis*).

69) «Jo m'imagino el que haurien estat Quevedo i el P. Gracián, si haguessin anat a beure llimonades amb els senyors de la Institución Libre de Enseñanza o haguessin vist que als canonges els feien diputats de les Constituents» (notem com l'oració condicional iniciada per la conjunció *si* va íntimament lligada amb l'oració principal i, entre l'una i l'altra, no s'hi fa pausa; per tant, caldria treure-hi la coma).

70) «L'Ajuntament de Moià nega les acusacions per la tala d'arbres ... Asseguren que només s'han d'esporgar arbres i que no se n'han tallat de centenaris, com deien els ecologistes» (notem que la presència de la coma no deixa clar el sentit del darrer segment [*com deien els ecologistes*]; per tant, aquesta coma s'hauria de treure).

[posar coma abans d'un sintagma intraoracional]

71) «Les habitacions s'han modificat una mica: hi han posat aigua corrent, han estovat els llits, fins han instal·lat banyeres i dutxes per als qui no estan malalts, però tenen ganes de rentar-se» (notem com el sintagma *però tenen ganes de rentar-se* forma part de l'oració de relatiu [*per als qui no estan malalts però tenen ganes de rentar-se*] i abans no s'hi fa pausa; per tant, s'hi ha de suprimir la coma).

[posar coma després d'una locució que no en vol]

72) «... perquè Azorín és fill de l'Acadèmia, o sigui, del segle XVIII» (la locució *o sigui* no va seguida, normalment, de coma; sí, en canvi, que va seguida de coma la locució *és a dir*).

[no posar coma després d'un mot o locució que en vol]

73) «Lamentablement, Sidoni ens parla molt poc de la vida de les classes humils; llur aliment devia basar-se fonamentalment en productes vegetals, sobretot moltes cebes» (notem com *lamentablement* és un adverbi que vol anar seguit de coma; de fet, parlant hi fem una pausa; per tant, caldria escriure: *Lamentablement, Sidoni ...*).

74) «En segon lloc, Sidoni celebra el nomenament del qüestor Licinià» (notem com la locució *en segon lloc* [com altres d'anàlogues] vol anar seguida de coma; de fet, hi fem una pausa; per tant, caldria escriure: *En segon lloc, Sidoni ...*).

[no posar coma abans d'una oració causal coordinada]

75) «La política només la poden fer els polítics, els professionals de la política, els qui coneixen aquest art, perquè només ells tenen l'experiència suficient, els coneixements necessaris, el mètode que cal» (notem com el segment *perquè només ells ... que cal* és una oració causal coordinada, és a dir, que indica causa lògica o mental; per tant, caldria escriure: *La política ... els qui coneixen aquest art, perquè només ells ...*).

[posar un signe per un altre]

76) «Ara bé: el somriure, sense les estridències de les facultats que acabem de citar, sembla que és una cosa que passa més desapercebuda» (està establert que després de la locució conjuntiva *ara bé* s'hi posi coma; per tant, caldria escriure: *Ara bé, el somriure ...*).

77) «Però cal admetre que no hi ha manera de parlar d'aquestes coses tan evanescents, com no siga usant mots-nebulosa i peticions de principi. Ara: tampoc no vacil·laríem a dir que sí que sabem què es vol expressar amb allò» (la conjunció *ara* adversativa és una reducció de *ara bé*; per tant, s'hi hauria d'aplicar el mateix criteri)⁶.

78) «Doncs bé: l'aire d'una època passada és impossible de refer, o de recrear, o d'evocar amb una absoluta fidelitat ...» (està establert que després de la locució conjuntiva *doncs bé* s'hi posi coma).

79) «Doncs bé: amb Balmes s'ha comès aquesta considerable injustícia: anomenar-lo representant del sentit comú en l'accepció doctrinària, racionalista, fredament lògica que té en els idiomes llatins» (cas anàleg a l'anterior, però amb l'agreujant que es repeteix el signe dos punts, cosa que veurem poc recomanable més endavant [apartat B, e]).

80) «I bé: aquesta gent, de Valle-Inclán, només en diuen el tòpic de cafè; el mateix tòpic que corria a l'Ateneu de Madrid ara fa vint anys, quan jo hi vaig anar a raure» (la locució conjuntiva *i bé* és probablement un gal·licisme, per *doncs bé*; de tota manera, caldria escriure-la seguida de coma).

81) «De transparent safir / ja tos merlets obir / blancs de celístia; / ¡quan veuré els estadants, / los dels vestits rajants / d'encens i mirra?» (vers de Verdaguer mal transcrit; el signe admiratiu hauria de ser signe interrogatiu, si més no per coherència amb el signe interrogatiu final).

82) «No és la pornografia franca, descaradíssima i en certa manera innocent d'altres èpoques; allò que escandalitzava, feia riure o excitava d'una manera directa segons els temperaments o segons l'educació de les persones» (el signe punt i coma després de *èpoques* hauria de ser una coma).

83) «Sí, ho has endevinat. Veus com et mereixes el títol de "profetessa admirable"!» (cas d'oració pròpiament interrogativa si bé amb matís asseveratiu o admiratiu; per tant, el signe que hi escau no és el d'admiració sinó el d'interrogació; caldria escriure: ... *Veus com et mereixes el títol de "profetessa admirable"?*).

[en els diàlegs, usar incisos amb guions]

84) «—I tu no? —assenteixo i pregunto alhora—. Explica'm què hi cerques, doncs, en els llibres de l'arxiver, i per què t'interesses en les estrofolàries, repugnants —m'ho faràs dir— biennals, i per què pronuncies sempre amb malfiança el nom sencer d'en Pau i..., per damunt de tot, com és que et preocupes de mi?!» (notem que, com que en els diàlegs s'usen guions per a indicar la intervenció d'un determinat personatge, és confusionari usar-hi guions que no facin aquesta funció; per tant, el segment —*m'ho faràs dir*— s'hauria d'haver escrit entre parèntesis, essent els parèntesis una alternativa als guions).

85) «—...dos...tres i quatre, diguem que per qüestions professionals barrejades amb una forta dosi de nostàlgia. Al Coll vas fer-me unes observacions: vas recordar que el novel·lista, el vostre Pau —si ho vols així— bescanviava impressions i documentació amb els amics del meu pare, segons que sembla a causa de la novel·la que llavors escrivia... Devia ser *L'anell de sant Patrici* que cita el senyor Claudi, oi? —m'interroga amb la mirada incisiva—, però no hi menciona el vodú d'una manera explícita. És la seva obra més important?» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment —*si ho vols així*—).

86) «—Però s'ha introduït una droga al nostre país, una droga que pot alienar una persona per sempre més, si no matar-la. Tenim les dues primeres defuncions a l'agost del 95 —dues estiuejants del Port, precisament— i ell havia retornat pel maig, el 27 segons he llegit en el *cahier*, com també segons el *cahier* sembla que va arribar després de la seva pròpia mort, certificada el 13 del mateix mes. ¿Com us ho explicàveu, això, els seus amics?» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment —*dues estiuejants del Port, precisament*—).

6 Aquest exemple es troba a la p. 82 de l'obra *El descrèdit de la realitat* [Palma de Mallorca 1955], de Joan Fuster, i és l'exemple més antic que hem recollit de l'ús del signe dos punts després de la conjunció *ara* amb valor adversatiu; hom pot pensar que l'autor ho fa per distingir l'*ara* adversatiu de l'adverbi *ara* amb valor temporal; però, de fet, en la mateixa obra, l'autor té un exemple en què tal condició no es compleix: «Ara bé: el fet a subratllar és que ...» (p. 109).

[posar un signe de puntuació en un lloc inadequat]

87) «Déu va crear el mar_i els frisons_ la terra» (la coma ha d'anar després del substantiu *mar* per a evitar que el lector consideri que *i els frisons* és també complement directe del verb *crear*; quant a la coma de després de *frisons*, creiem que se'n pot prescindir, perquè el sentit del segment queda prou clar).

88) «De què viu, podríem preguntar-nos?» (com que la pregunta, pròpiament, és la primera part de la frase, caldria escriure: *De què viu?, podríem preguntar-nos*).

89) «Era un excel·lent establiment, perquè els xefs de cuina eren de primer ordre. ¿Aquest sistema tan curiós no fou el que seguí, a un nivell naturalment elevadíssim, el cèlebre cuiner francès Augustin Escoffier?» (com que la pregunta, pròpiament, comença amb *no fou*, l'interrogant no s'hauria de posar al començament de la clàusula sinó abans del *no* i precedit de coma; així: *Aquest sistema tan curiós, ¿no fou el que seguí ... Escoffier?*).

[no posar signe d'interrogació inicial en determinats casos]⁷

90) «_Quan té sentit pejoratiu un nacionalisme: quan defensa els seus valors propis o quan ataca els valors d'altri?» (notem com, havent-hi tres vegades la partícula *quan*, el lector no sap en quin moment comença el tonema interrogatiu; per tant, caldria escriure: *¿Quan té sentit pejoratiu ... els valors d'altri?*).

B) Casos dubtosos

A continuació estudiem sis casos dubtosos.

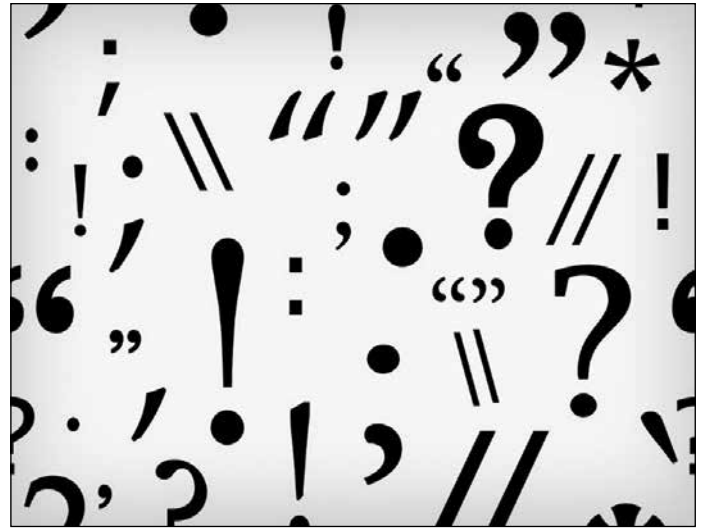
a) FÓRMULA DE DATACIÓ

Hom ens preguntà quina d'aquestes dues fórmules de datació era millor:

1) *Dimecres, 27 de juny de 2007, a les set de la tarda.*

2) *Dimecres 27 de juny de 2007, a les set de la tarda.*

I responguérem que la millor, a parer nostre, és una tercera fórmula:

3) *Dimecres, 27 de juny del 2007 a les set de la tarda.* En efecte, la coma entre el dia de la setmana (*dimecres*) i el dia del mes (*27 de juny*) ajuda a la claredat i remarca que el terme *dimecres* és explicatiu (ja que equival a dir: *El 27 de juny del 2007, que és un dimecres, ...*); després, Joan Solà i nosaltres hem explicat que tenim arguments per a preferir l'article davant l'any a partir de l'any 2000⁸; i, finalment, nosaltres trauríem la coma entre l'any (*2007*) i l'hora (*a les set de la tarda*), perquè l'esment de l'hora no és explicatiu sinó determinatiu.

b) COMES EN ORACIONS COORDINADES AMB ELISIÓ DEL VERB

En oracions coordinades i amb elisió del verb en la segona (o tercera...) oració, construcció bastant freqüent, la puntuació sol ser resolta de maneres diferents. Exemples (en cada grup, la solució millor, a parer nostre, és la darrera):

1a) *Els seus cors són insensibles i els seus llavis, insolents.*

1b) *Els seus cors són insensibles i, els seus llavis, insolents.*

1c) *Els seus cors són insensibles, i els seus llavis, insolents.*

2a) *Et donaré per magistrats la pau i per governadors, la justícia.*

2b) *Et donaré per magistrats la pau i, per governadors, la justícia.*

⁷ Sobre l'ús del signe interrogatiu inicial, vegeu el nostre manual *Català complet / 1*, pp. 159-160, on remetem, per a més detalls, a altres manuals nostres.

⁸ Vegeu el nostre manual *Estudis de llengua*, Barcelona 2016, pp. 15-17. De fet, actualment, els diaris *El Punt Avui*, *La Vanguardia* (edició en català) i *Regió7* posen, en els encapçalaments, coma després del dia de la setmana i article abans de l'any.

2c) *Et donaré per magistrats la pau, i per governadors, la justícia.*

3a) *A desgrat d'això, el servei era nombrós, els uniformes vistosos i les reverències perfectes.*

3b) *A desgrat d'això, el servei era nombrós; els uniformes, vistosos, i les reverències, perfectes.*

4a) *Amb una diferència, noi: que ells reculen i, nosaltres, no.*

4b) *Amb una diferència, noi: que ells reculen, i nosaltres no.*

5a) *El xofer, més conegut com el Mecànic, era un xicot de la vila. D'avantpassats pagesos, havia canviat el càvec per la clau anglesa i el capell de palma, per la granota.*

5b) *El xofer, més conegut com el Mecànic, era un xicot de la vila. D'avantpassats pagesos, havia canviat el càvec per la clau anglesa, i el capell de palma per la granota.*

c) GUIÓ I PUNT EN INCISOS

En incisos marcats amb guió, avui alguns ometen el guió de tancament davant de punt i seguit. Nosaltres creiem que val més posar-l'hi, com ho demostren els següents exemples:

1) *L'escola on va estudiar de petit li telefona: Poeta, ens faria l'honor? – com es fa l'honor? S'hi posa farina i una mica de brou i s'hi formen boletes i es fregeixen amb oli? S'ha d'espolsar la sal a sobre o s'hi barreja?–. L'hermano li explica que han començat a celebrar uns premis literaris, perquè els xavals s'hi engresquin –els ensenyants de totes les races i religions diuen xavals als alumnes–, i que han tingut la pensada de posar, al certamen –els organitzadors de totes les races i religions diuen certamen–, el nom il·lustre del Poeta, perquè va estudiar, quan era menut, en aquestes mateixes aules i seia en aquests mateixos pupitres. (Notem com, si no es posa guió després de o s'hi barreja?, on hi ha punt interrogatiu, no es veuria clar on acaba el primer incís.)*

2) *Els frares estan esperant-lo en filera, i, quan arriba, es posen tots a parlar alhora i s'entesten a ensenyar-li tot el col·legi; ell només voldria veure l'aula de pàrvuls, la seva, i el despatx del padre Ernesto, el que aleshores era director i on va anar a parar, sense pietat, aquell dia que se li va escapar el pipí i es va mullar els pantalons i tota la classe van cridar com*

*energúmens –si n'han sortit, de poemes, d'aquell incident! L'angoixa de ser feble, l'acorralament del qui se salta les normes, la implacable crueltat de les masses davant de l'individu...–, però no, ha de visitar –una visita interminable: el col·legi és gran– cada racó, especialment la capella, habilitada avui per al gran acte. (Notem com també en aquest exemple es podria suposar que l'incís acaba després de *incident!*, ja que hi ha punt admiratiu.)*

3) *A la fi, s'ha acabat de fer turisme sentimental i d'esbandir les engrunes d'autocompassió –és tan tendra la pròpia infància! Tan sensible com una ferida oberta on el metge burxa per treure'n la brutícia i desinfectar-la: un telet hipersensible cobrint la nafra i una descàrrega elèctrica a cada lleu contacte–, i entren director i Poeta a la capella, seguits del claustrer professoral. (Cas en què, seguint el sistema de no posar guió final quan hi ha punt, ens pensàriem que l'incís acaba immediatament després de *infància!*, mentre que en realitat acaba més avall.)*

d) INTERROGATIVA DINS INTERROGATIVA

Convé d'evitar, si es pot, la inclusió d'una oració interrogativa dins una altra oració interrogativa en casos com els següents (advertim que el cas de més avall, apartat de «Casos curiosos», 1, és diferent). Exemples (la darrera solució de cada grup és, sens dubte, la millor):

1a) *¿No és cert que us diran: «Què se n'ha fet, del vostre arrebossat?»*

1b) *¿No és cert que us diran: «Què se n'ha fet, del vostre arrebossat?»?*

1c) *Certament us diran: «Què se n'ha fet, del vostre arrebossat?»*

2a) *Per què han de dir els altres pobles: «On és el seu Déu?»*

2b) *Per què han de dir els altres pobles: «On és el seu Déu?»?*

2c) *Que no diguin els altres pobles: «On és el seu Déu?»*

3a) *Si vol prendre alguna cosa, qui li ho pot impedir? Qui gosaria dir-li: «Què fas?»*

3b) *Si vol prendre alguna cosa, qui li ho pot impedir? Qui gosaria dir-li: «Què fas?»?*

3c) *Si vol prendre alguna cosa, qui li ho pot impedir? Ningú no gosaria dir-li: «Què fas?»*

4a) *Gedeó respongué: «Perdó, senyor meu! Si el Senyor és amb nosaltres, per què ens passa tot això? On són tots aquells prodigis que ens contaven els nostres pares quan deien: “No és cert que el Senyor ens va treure d’Egipte?” El cert és que ara el Senyor ens ha abandonat i ens ha deixat a mercè dels madianites!»*

4b) *Gedeó respongué: «Perdó, senyor meu! Si el Senyor és amb nosaltres, per què ens passa tot això? On són tots aquells prodigis que ens contaven els nostres pares quan deien: “No és cert que el Senyor ens va treure d’Egipte?”? El cert és que ara el Senyor ens ha abandonat i ens ha deixat a mercè dels madianites!»*

4c) *Gedeó respongué: «Perdó, senyor meu! Si el Senyor és amb nosaltres, per què ens passa tot això? On són tots aquells prodigis que ens contaven els nostres pares quan deien: “Veritablement el Senyor ens va treure d’Egipte?”»*

e) REPETICIÓ DEL SIGNE DOS PUNTS EN UNA MATEIXA FRASE

Val més evitar la repetició del signe dos punts en una mateixa frase. Exemple (la segona solució és la millor):

1a) *El paisatge de la Terra del Foc és molt bonic: és un país molt abundant d’aigües: rieres, rierols, llacs.*

1b) *El paisatge de la Terra del Foc és molt bonic. És un país molt abundant d’aigües: rieres, rierols, llacs.*

f) COMA DINS LA LOCUCIÓ IL·LATIVA REFORÇADA

La partícula il·lativa *així* va sovint reforçada amb la partícula *doncs*. Tradicionalment s’ha posat coma entre ambdues partícules, però avui, en què hom tendeix a sentir tal conjunt com una locució fossilitzada, molts autors l’escriuen sense la coma intermèdia. Nosaltres creiem que val més seguir la tradició i no precipitar aquest procés de fossilització⁹. Per tant, en l’exemple següent, aconsellem la segona solució:

1a) *El jutjat d’instrucció ... ha demanat ... Així doncs, accedeix a una petició de l’ajuntament, que actua com a acusació particular.*

1b) *El jutjat d’instrucció ... ha demanat ... Així, doncs, accedeix a una petició de l’ajuntament, que actua com a acusació particular.*

C) Casos curiosos

Acabem aquest article amb un parell d’exemples de casos curiosos, en què podem observar l’encert de les combinacions de signes interrogatius, o interrogatius i admiratius:

1) *¿Temptes –inútil?– en el disc el bes?*

¿Traces –d’esma?– en la pell els llavis?

2) [tema: la revetlla de Sant Joan] *El ritual comença amb el guarniment del pati amb fanalets i garlandes de colors. Aquest any m’he curat en salut i he comprat les garlandes de plàstic, perquè l’any passat van caure quatre gotes i es van desfer totes. I allà em teniu, enfilada a l’escala, quan tot d’una la meua filla Maria s’adona de la terrible maldat que he comès: «Són de plàstic?!?!» En el to hi veig el retret. El plàstic no és reciclable. Des de dalt de l’escala m’imagino l’esbroncada quan vegi que, en una autèntica mostra de rebel·lia femenina, aquest any he comprat gots i plats de plàstic per no haver de passar-me el matí de Sant Joan a la cuina. «Tot de plàstic!!!????»*

⁹ Com ja diem en el nostre manual *Català complet* / 2, p. 289. Notem casos semblants (és a dir, locucions amb coma interior): *o, millor*; *o, encara millor*; *o, si voleu* (aquesta locució o combinació ha sortit abans, en l’exemple núm. 14, classificat com a incís). També la locució interjeccional valenciana *au, adéu*.